

Ingeniør Ording er fremdeles like aktiv når det gjelder «torv-saken», og vi kan glede våre torvteknisk interesserte medlemmer med at han fortsatt vil bli knyttet til Myrselskapet. Vi er meget glad for at han fremdeles vil stille sine omfattende kunnskaper og lange erfaring til disposisjon for vårt selskap. Ingeniør Ordings kloke råd og sindige veiledning har vi alltid satt stor pris på.

Alle ingeniør Ordings mange venner føler sikkert trang til å sende ham sine beste ønsker i forbindelse med den milepel han nylig har pasert. Vi, hans kolleger i Myrselskapet, føler også trang til å takke ingeniør Ording for fruktbringende og hyggelig samarbeid i alle år.

Som offentlig anerkjennelse av ingeniør Ordings innsats for utbyggingen av vår torvindustri, ble han på 70-års-dagen tildelt H. M. Kongens fortjenstmedalje i gull.

FRA MOSEMYR TIL ÅKER OG ENG.

Foredrag av sekretær Ole Lie.

Holdt den 8. mars 1950 på et fellesmøte av Det norske myrselskap og Selskapet Ny Jord.

Innledning:

Det er spørsmålet: «Hvordan mosemyr kan bli åker og eng», som skal drøftes i dette foredraget. Jeg vil her kort omtale noen av de viktigste erfaringer og resultater fra dyrkinga av «Håamyra», et myrområde som gårdbruker Arne Lie har dyrka. Men først skal jeg gi en orientering om selve myra.

Håamyra er et ca. 400 dekar stort myrområde, som ligger til gården Håa i Skogn herred i Nord-Trøndelag fylke. Av dette område var ca. 330 dekar dyrkingsmessig sett simpel kvitmosemyr, men alt sammen — unntatt et 15 dekar stort strøtorvfelt — er nå forlengst oppdyrka.

Dessverre har vi ingen bestemt karakteristikk av Håamyra fra før dyrkinga, men mosemyrpartiet, som vi her skal snakke om, ville antakelig blitt karakterisert som en blandingstype av grasrik- og lyngrik kvitmosemyr. Endel mikroskopiske undersøkelser, som er foretatt av frisk torv under det nåværende matjordlag, viser at de dominerende arter ved myrdannelsen her har vært: *Sphagnum magellanicum*, *S. fuscum*, *S. rubellum* og *S. tenellum*. Mere spredt fantes noen andre mosearter og rester av bjønnskjegg (*Scirpus caespitosus*) og torvmyrull (*Eriophorum vaginatum*) samt kvitlyng (*Andróméda polifolia*) og tranebær (*Oxycoccus quadripetalus*).

Ca. 30 % av myras overflate var dekket av store tuer, som for en vesentlig del var bevosket med røsslyng (*Callúna vulgáris*) og furu-

Fig. 1. Udyrka parti av lyngrik kvitmosemyr.

mose (*Hylocómium Schreberi*). Spesielt og myras midtparti fantes det dessuten endel mindre tuer av gråmose (*Rhacomitrium lanuginósum*). Det var stort sett nøysomme arter som dominerte i plante-samfunnet her (kfr. Løddesøl og Lid, 1), og vi forstår at myra måtte være fattig, både på næringsstoffer og mineraler.

En jordprøve som er tatt fra et udyrka parti av samme myr, bekrefter også dette. Den inneholdt bare 3,5 % aske, 1,35 % kvelstoff (N) og 0,27 % kalk (CaO). Ved en undersøkelse Trøndelag Myrselskap foretok i 1943, ble det tatt ut ialt 5 prøver av torv like under matjordlaget på dyrka kvitmosemyr (kfr. Braadlie, 2). I disse prøver varierte askeinnholdet fra 1,3 %—4,0 %, kvelstoffinnholdet fra 0,77 %—1,33 % og kalkinnholdet fra 0,15 %—0,51 %. Disse tall faller godt sammen med nevnte analyse av prøven fra det øverste 20 cm tykke myrslag.

Sammenlikner vi med gjennomsnittstallene for i alt 285 prøver av samme myrtyper, som Det norske myrselskap har undersøkt (kfr. Løddesøl, 3), finner vi at prøvene fra Håamyra står noe svakere hva innholdet av nevnte stoffer angår.

Når det så tilføyes at myra var fra 2—5 m dyp og at hele myr-laget besto av så godt som uomdanna kvitmosetorv, skulle vi få et virkelig inntrykk av at det her dreide seg om en dyrkingsmessig sett simpel myr. Den var dessuten meget bløt og enkelte steder var det omtrent ufremkommelig før grøftinga.

Dyrkingsarbeidet:

De første forsøk med dyrking av kvitmosemyr gjorde Lie i 1916—1917. Her gikk han fram etter den vanlige metode og forsøkte både med flåhakking og pløying. Men på tross av rikelig sandkjøring, kalking og gjødsling ble det dårlige avlinger. Det gikk år etter år, stykket ble gjødslet og sandkjørt på nytt, uten at en fikk nevneverdige bedre avlinger.

Lie funderte på dette — noe måtte mangle i myra. Det kunne ikke være kalk eller gjødselstoffer —, men hvordan var det med livet i jorda? Dvs. organismene, som skulle omdanne den friske kvitmose- torva og berede næringsstoffene for plantene. Bakterier og sopper som ble tilført med husdyrgjødsel og sand, greide tilsynelatende ikke det uvante miljø, som de her ble henvist til.

Da var det Lie begynte å karre i lyngtuene. De var ørlite formolda, særlig langs lyngrøttene hvor lufta lett kom til. Her fantes antakelig de mikrober som kunne formolde den friske kvitmøsetorva og skape grunnlag for annet liv. Myra måtte altså overflatebearbeides. Lyngtuene skulle ikke hugges av og fjernes, heller ikke skulle de legges opp ned i forsenkningene (kfr. Lø d d e s ø l, 3). En fikk tåle at overflata var noe ujevn de første åra.

Etter denne idé gikk så Lie på nytt igang med dyrking av «mosemyra». Det første felt lå klart for såing våren 1925 og det siste felt av myra lå ferdig til såing våren 1937. På 12 år var altså vel 300 dekar kvitmosemyr lagt under kultur.

Etter hvert som dyrkinga skred fram og erfaringer ble vunnet, formet Lie ut sin spesielle metode for dyrking av kvitmosemyr. Denne metoden er tidligere omtalt, bl. a. har Bra ad lie (4) et referat av foredrag om «Erfaringer ved dyrking av kvitmosemyr», som Lie holdt i 1937 på Trøndelag Myrselskap's årsmøte i Trondheim. Dessuten har Hovd (5), G u d d i n g (6) og Bra ad lie (2) omtalt Lie's dyrkingsmetode i Meddelelser fra Det norske myrselskap.

Jeg vil derfor ikke gå inn på alle detaljer ved metoden, men bare berøre noen viktige punkter og etterpå kort skissere opp den dyrkingsmåte en ble stående ved som den beste.

Først skal vi se litt nærmere på lyngtuene. De utgjorde som nevnt en relativ stor del av myroverflata. Ved velvillig hjelp fra professor Tra a e n ved Landbrukshøgskolen foretok jeg en undersøkelse av mikrobeinnholdet i en prøve fra disse lyngtuer og til sammenlikning i en prøve fra myroverflata mellom tuene. Det viste seg at det totale antall kim var omtrent 5 ganger så stort i opprinnelig jord fra tuene som fra myroverflata for øvrig. Innholdet av strålesopper (*Actinomyces*) utgjorde omtrent 8 % av totalmengda på tuene, mens det derimot ikke ble påvist strålesopper i prøven som ble tatt ut mellom tuene. Dette er viktig fordi flere strålesopparter er aktive ved nedbryting av cellulose. Resultatet av disse prøver bekrefter altså det som før er sagt om lyngtuene.

Derimot når det gjelder gråmosetuene, som det fantes endel av på myra, så er saken en annen. Det viste seg nemlig at slike tuer bevirket tørrflekker i eng og beite. En trodde først at disse flekker var et forgiftningsfenomen, men den virkelige årsak ble påvist av direktør L o d d e s ø l under en befarng på Håamyra sommeren 1943. Lag av gråmose lå som «vanntette» sjikt like under matjordlaget der tørrflekkene fantes. Dette hindret tilføring av fuktighet fra de underliggende lag, slik at det øvre sjikt tørket ut. Ved mere systematiske undersøkelser har en funnet at skaden av disse gråmoselag avhenger av hvor dypt de ligger og hvor stort omfang de har. Når lagene lå minst 30 cm under overflata, har en ikke kunnet påvise noen skade av dem på Håamyra. Tørrflekkene forsvinner imidlertid med åra, men det hadde sikkert vært av betydning om en på de verste partier hadde fjerna gråmosetuene ved dyrkinga.

Til bearbeiding av myra brukte en i førstninga bare fjærharv. Tidlig om våren når telen var gått høvelig unna ble myra harva. Skjellholdig sand som var kjørt på vinteren i forveien, ble blanda inn i det øverste lag. Alt vårarbeid, såvel gjødsling som såing, måtte gjøres på telen. Hvis en venta til myra ble fremkommelig for hest eller vanlig traktor etter at telen var gått ut, ville det bli for tørt i det øverste lag. Myra var nemlig svært lett og løs til å begynne med.

Allerede første året ble det sådd ut litt kløverblanda engfrø sammen med havre. Andre året ble så myra lagt igjen til eng med havre som dekkseed. Da myra var utsatt for tørke de første åra etter dyrkinga, viste det seg å være hensiktsmessig å spare endel på engfrøet om våren 2. året og heller så ut endel tidlig om høsten.

Kornavlingene ble ikke store, men derimot slo høyavlingene riktig godt til med en gang. Særlig trivdes kløveren godt og en 600—800 kg høy pr. dekar var vanlig på nydyrka myr.

En fikk altså gode resultater med denne dyrkingsmetode, men bearbeidinga av myra var svært tung. Ofte måtte samme stykke harves 4—5 ganger før det ble brukbart til såing. Det sier seg selv at en derfor måtte begrense det årlige areal for dyrkinga ganske sterkt.

Da var det L i e fikk mekaniker P. N y e n g e t ved Løvanger til å bygge en jordfreser til «mosemyra», og omkring 1930 rulla «Nyengets traktorjordfreser» ut fra verkstedet. Freserens arbeidende organ som er montert bak på traktoren, består av en fresetrommel med skiftbare kniver. Freseapparatet har direkte drift fra traktorens motor. Ved regulering av kjørehastigheta kan en derfor etter ønske øke eller minske freserens evne til å bearbeide jorda.

Nyengets jordfreser arbeider etter omtrent samme prinsipp som den store tyske «Lanz-jordfreseren», som er brukt med godt resultat i våre naboland, bl. a. ved kultiveringa av «Store Vildmose» i Danmark (7). Senere er det kommet flere typer av traktorfresere, bl. a.

Fig. 2. Nyengets traktorffreser.

av dansk og svensk fabrikat, men her i landet er det såvidt jeg vet ikke laget flere enn tre stykker som Nyenget har bygd.

Jordfreseren satte nesten «amerikansk fart» på dyrkingsarbeidet. Enkelte år ble 40—50 dekar udyrka myr lagt under kultur. Myroverflata fikk en god bearbeiding. Freseren karva opp og spredte lyngtuene utover ved å kaste massen bakover fra freseknivene. Moseetorv og lynghumus ble derved blanda sammen.

Det viste seg imidlertid at freseren måtte brukes med forsiktighet. Hvis f. eks. det ble fresa for dypt etter at skjellsanden var kjørt ut på myra, kom det meste av sanden under den løse torvmassen og myra ble følgelig løs og lett i overflata. Det beste var å frèse myra før sandkjøringa og så blande inn gjødsel og sand med harv om våren. Storparten av sanden ble da liggende øverst, slik at matjordlaget ble presset sammen. Plantene greide seg derfor bedre mot tørke og fikk godt feste for sine røtter, samtidig som bæreevnen hos myra økte.

Sandkjøringa, som gikk inn som et fast ledd i dyrkingsarbeidet, ble utført om vinteren. Sanden ble tatt fra en stor lagdelt sandhaug som lå like ved myra. Denne sanddannelse, som antakelig tilhører de såkalte «tapesbanker», inneholder skjellførende lag. Bestemmelser av kalkinnholdet i prøver fra sandhaugen, viste at innholdet av CaO i gjennomsnitt var 35—40 kg pr. m³. Da det ble påkjørt myra

25—30 m³ sand pr. dekar, fikk en samtidig tilført ca. 1000 kg kalk (CaO).

Dette ble sterk kalking til uformolda mosemyr. Et par prøver fra matjordlaget av nydyrka, sandkjørt myr, som professor Ødelien tok ut i 1937, viste pH-verdier på henholdsvis 7,2 og 7,8. Dette er betydelig høyere reaksjonstall enn det en regner for gunstig til de fleste jordbruksvekster på slik jord. Her er kanskje en av årsakene til at det ble så dårlige avlinger av havre de første åra.

Det viste seg imidlertid at surhetsgraden i myra relativt snart skulle komme ned på noenlunde normale høgder. Som et eksempel vil jeg nevne at 10 prøver av matjordlaget som ble tatt ut i 1943, viste en gjennomsnittlig pH-verdi av 5,17 (kfr. Braadlie, 2).

Vi må også ofre noen ord på grøftinga. Myra ble delt i tre felter med åpne kanaler. Mellom kanalene la en så systemer av sugegrøfter. Som sugegrøfter ble det brukt såkalte avsats-torvgrøfter. Vassløpet i botn av grøfta ble dekket av bakhun, som ble lagt på tverrtrær i ca. 1 m avstand. Det åpne vassløpet ble ca. 30 cm høgt og ca. 10 m breitt, altså tilsvarende botnstykket i grøfta.

Grøftedybda var ca. 1,2 m og som avstand mellom sugegrøftene ble det vanlig brukt 18 m. Større avstander ble prøvd, uten at en kunne merke noen forskjell i avlingene. Myra ble derimot vanskeligere å ha med å gjøre, bl. a. fordi dens bæreevne overfor dyr og redskap ble dårligere. En kom derfor til at det høvde godt med 18 m's avstand mellom grøftene, når en tok alle forhold i betraktning. Normalnedbøren på nærmeste målestasjon, Staup ved Levanger, er 681 mm for hele året og 314 mm for mai-september.

Den nevnte grøftestykke har tilsynelatende vært tilstrekkelig, selv etter at myra har sunket betydelig sammen. De eidste grøfter har nå stått i omtrent 25 år uten noe som helst kluss.

Jeg vil så punktvis skissere opp den dyrkingsmetode som en erfaringsmessig fant å være den beste på Håamyra.

1) Grøfting og rydding, 2) fresing 1 a 2 ganger, 3) sandkjøring, herunder kalking, 4) harving for innblanding av skjellsand i det øverste lag av myra og nedmolding av gjødsel, 5) såing og tromling.

Dessverre har vi ikke nøyaktige noteringer å holde oss til når det gjelder omkostningene med denne dyrkingsmåte. Men på grunnlag av de data som foreligger har jeg beregnet at utgiftene til selve dyrkingsarbeidet inklusive sandkjøring, kom på omlag kr. 200.— pr. dekar etter prisnivået i 1936—37.

Av liknende dyrkingsmåter for mosemyr vil jeg i første rekke nevne den svenske såkalte «Flahultmetoden» (kfr. H. J. v. Feilitzen, 8). Etter denne metode ble det omkring hundreårs-skiftet dyrka et større mosemyrreal på forsøkgården Flahult ved Jönköping. Her ble skål- eller spadeharv brukt til bearbeiding av myroverflata. Det var på forhånd påkjørt henholdsvis 20—30 m³ sand pr. dekar til et område som ble dyrka til beite, og ca. 50 m³ sand pr. dekar til et område

som ble dyrka til åkerland. Dyrkinga av de såkalte «Vildmosene» i Danmark ble også utført ved overflatebearbeiding med jordfreser (7). Dette arbeid tok til omkring 1920. Videre kan nevnes at harvetemetoden og senere fresing er brukt ved dyrking av mosemyr også i Tyskland (9).

Bruken av jorda.

Som en lett forstår kunne ikke «mosemyra» taes inn i det vanlige omløp med en gang. På Håa ble den lagt ut til beite etter 3-årig eng. Kvittkløver og annet beitegras, som dels var sådd ut i frøblandinga og dels var tilført fra sandhaugens plantedekke, rykket da etter hvert inn og tok plassen. Myra fikk etter 3 år eng, så tett grasdekke at den bar beitedyra godt.

Det viste seg at det ble meget bra beite på «mosemyra». Dyra så ut til å trives og en hadde ingen ulemper med mangelsjukdommer, selv til høgtmelkende kyr. Avlingene av beite ble også relativt store. Ved en beitekontroll som Selskapet for Norges Vel i sin tid hadde på et parti av myra, ga god gjødsling 312 f. e. pr. dekar.

Etter 3—4 år som beite ble myra på nytt tatt opp til åker. En fikk således følgende omløp, som fremdeles brukes: 1—2 år havre, 3 år eng, 3—4 år beite. Dette omløp passer inn som et eget skiftebruk ved sida av gårdens øvrige jord, hvor det drives sterkere åkerbruk.

Jeg har allerede nevnt at havreavlingene ble små på nydyrka mosemyr med høge reaksjonstall. Etter hvert som feltene ble eldre, bedret imidlertid dette seg, slik at det nå etter 15—20 års drift blir normale avlinger også av havre.

Når det gjelder høyavlingene derimot, så ble de meget gode med en gang. Spesielt rødkløver og alsikekløver slår godt til og holder seg relativt lenge i enga. Høyavlinger på 800—1000 kg pr. dekar er nå vanlige og ofte blir det ennå mere.

Undersøkelser som jeg har foretatt på Håamyra viste at kløverrøttene var vel utvikla og hadde et rikelig antall bakterieknoller. Det ser ut som kløveren liker seg meget bra og at den greier overvintringa godt på den sterkt kalka «mosemyra».

Vi må også med noen ord omtale gjødslinga av myra. Ved nydyrkinga ble det tilført litt husdyrgjødsel. En ville ikke se helt bort fra den betydning som vanlig tillegges husdyrgjødsel, ved at den skaper liv i nydyrka jord. Men det var imidlertid kunstgjødsel som måtte bli den dominerende her. Spesielt skulle det vise seg at denne myra hadde stort behov for kvelstoff.

I 1937 ble det ved «Jordkulturforsøkene» på Landbrukshøgskolen foretatt et lite karrforsøk med jord fra Håamyra. En prøvde med tilføring av forskjellige mikronæringsstoffer uten at det ble nevneverdig utslag. Derimot viste store kvelstoffmengder betydelig bedring i veksten for havre. Ved rask formolding av relativ kvelstoff-fattig

Fig. 3. Beite på «mosemyra». Merk kvitkløveren mellom grasartene.

mosetory, må en anta at det gikk med store mengder kvelstoff til å dekke mikroorganismenes behov. Det ble derfor en konkurranse om det disponible kvelstoff i jorda, hvor kulturplantene tilsynelatende måtte gi tapt.

Professor Ødelien anbefalte Lie å prøve med store mengder kvelstoff til havre, og å dyrke noe erter sammen med kornet. Både sterk kvelstoffgjødsling og innblanding av erter i såkornet viste betydelig avlingsøkning. De kvelstoffsamlende bakterier som lever i symbiose med belgvekstene, trivdes tilsynelatende godt i myra. Disse bakterier hadde sikkert stor betydning ved å lette kvelstoff-forsyninga til plantene.

Nå brukes noenlunde disse gjødselmengder på Håamyra:

Til h a v r e: 30 kg kalksalpeter, 30 kg kaliumgjødsel (ca. 33 % K) og 40 kg superfosfat pr. dekar.

Til e n g: 30—40 kg kalksalpeter, 30 kg kaliumgjødsel og 30—40 kg superfosfat pr. dekar.

Til b e i t e brukes omtrent samme mengder kalium og fosfor som til eng, mens kvelstoffgjødsla reguleres noe etter kvitkløvermengda. Det ser imidlertid ikke ut som kvitkløveren blir utkonkurrert under de forhold som hersker her, selv om det brukes relativt mye kvelstoff.

Når myra på nytt skulle tas opp til åker var spørsmålet, om en fortsatt skulle bruke fresing eller om en skulle gå over til pløying. I førstninga ble freseren brukt. Det ble fresa til ca. 12 cm dybde og

en fikk et fint, smuldret matjordlag. Det øverste noe formolda sjiktet, og litt av det underliggende lag, ble godt blanda. Men da freserene karver opp planterøttene i småbiter, vil de ugrasarter som formerer seg vegetativt, etter hvert øke i antall og gjøre stor skade. Denne ulempe ved fresinga viste seg å bli verre for hver gang myra ble tatt opp igjen til åker.

For å bringe noe klarhet over spørsmålet om hva som var best av fresing eller pløying, utførte jeg i årene 1944—1947 endel forsøk på myrfelter av forskjellig alder, dvs. henholdsvis i 2., 3. og 4. omløp etter at feltet var nydyrka. Ved disse forsøk ble dessuten spørsmålet om myra ga utslag for ny sandkjøring tatt opp.

Forsøkene viste at pløying var bedre enn fresing til h a v r e for alle tre omløpstrinn, men utslaget til fordel for pløying økte sterkt med alderen siden feltet var dyrka.

Når det gjelder de etterfølgende eng å v l i n g e r så viste forsøkene at fresing var betydelig bedre enn pløying første gang myra ble tatt opp på nytt. Derimot ga pløying bedre resultat enn fresing 2. og 3. gang myra ble tatt opp. Utslagene til fordel for pløying var betydelig større i 4. enn i 3. omløp.

Pløyedybda spiller selvsagt stor rolle her. Ved de nevnte forsøk var pløyedybda bare 15—20 cm. En forstår av det som før er sagt, at det ikke må pløyas opp for mye av den sure torva under matjordlaget.

Pløying av tidligere dyrka myr var dessuten fordelaktig ved at matjordlagets dybde økte hurtigere enn ved fresing, og planterøttene søkte dypere da et godt formolda sjikt kom u n d e r s t i matjordlaget.

Når det gjelder spørsmålet om kalking og sandkjøring av tidligere dyrka mosemyr, så viste det seg at ny tilføring av skjellholdig sand, 15 m³ pr. dekar, ga stor avlingsøkning til eng. Hvorvidt dette skyldtes kalkens eller sandens virkning, kunne en ikke avgjøre på grunnlag av disse forsøk, da kalk og sand ble tilført sammen.

For å få undersøkt dette spørsmål nærmere, ble det våren 1947 anlagt et nytt forsøk med forskjellige jordforbedringsmidler på et tidligere dyrka felt. Dette forsøk er ennå ikke avslutta, men jeg kan meddele at både kalking og tilføring av skjellfri sand hver for seg viste store utslag på høyavlingene i 1948 og 1949. Noe større utslag viste imidlertid kalk og sand sammen. Det er grunn til å tro at kalken og sanden til en viss grad erstatter hverandre, eller at en ved f. eks. god sandkjøring kan spare noe på kalkinga. Dette er for øvrig påvist ved andre forsøk som Myrselskapet har utført her i landet (10).

Ved å sammenlikne vegetasjonsprøvene fra de tidligere nevnte forsøksfelter med kalkinnholdet i uttatte jordprøver, fikk en inntrykk av at det var tydelig sammenheng mellom stort kalkinnhold på den ene sida og god overvintring av kløver på den andre. Rikelig innhold av kløver i enga var igjen ensbetydende med store høyavlinger. Det så i hvert fall ut som kalkmengder på 1000—1200 kg CaO pr.

dekar i matjordlaget ikke var noe for mye til kløverblanda eng og beite når myra var vel formolda til minst 10 cm dybde.

Et forsøk med stigende mengder kalk til tidligere dyrka sandkjørt mosemyr, som jeg anla i 1947, tyder på at avlingsmengda på kløverblanda eng øker med økning av matjordlagets kalkinnhold til betydelig større tall enn de jeg nettopp nevnte.

Sistnevnte forsøk er heller ikke avslutta ennå, men jeg kan nevne at hittil har det forsøksledd som inneholder ca. 1500 kg CaO pr. dekar i matjordlaget, vist de beste resultater. Den tilsvarende pH-verdi var henholdsvis 7,02 i en gjennomsnittsprøve som ble tatt ut høsten 1948 og 7,25 i en gjennomsnittsprøve som ble tatt ut høsten 1949.

*

De erfaringer og resultater som jeg her har lagt fram, er ment som et innlegg i spørsmålet om hvordan mosemyr kan bli åker og eng. Jeg håper å ha gitt et bevis for at selv dårlig mosemyr kan forsvare sin plass som dyrkingsjord, når forholdene ellers ligger til rette.

Litteratur.

1. Løddesøl, Aasulv og Lid, Johannes: «Botaniske holdepunkter ved praktisk myrbedømmelse». Medd. fra D. N. M., 1943.
2. Braadlie, O.: «Dyrking av dårlig mosemyr hos Arne Lie på Levanger-neset». Medd. fra D. N. M., 1944.
3. Løddesøl, Aasulv: «Myrene i næringslivets tjeneste». Grøndahl & Sønns Forlag, Oslo 1948.
4. Braadlie, O.: «Erfaringer ved dyrking av kvitmosemyr». Medd. fra D. N. M., 1937.
5. Hovd, Aksel: «Dyrkingsverdet av ymse myrtyper ut frå avlingsresultat og utslaget for ymse kulturmidlar i myrforsøka». Medd. fra D. N. M., 1935.
6. Gudding, Ingjar: «Dyrking av mosemyr». Medd. fra D. N. M., 1935.
7. Kristensen, M. K.: «Vildmosearbejdet». København, 1945.
8. Feilitzen, H. J. von: «Några praktiska erfarenheter i Mosskultur». Bilag til Svenska Mosskulturforeningens tidskrift, 1910.
9. Brüne, Fr.: «Die Kultur der Hochmoore». Berlin, 1931.
10. Hagerup, Hans og Hovd, Aksel: «Kva myrforsøka viser». Medd. fra D. N. M., 1938.

BRENNTORVPRODUKSJON OG JORDVERNLOVEN.

Foredrag i Norsk Rikskringkasting, Tromsø, den 22/2—50.

Av konsulent P. Hornburg.

De fleste av lytterne vil kjenne til at det langs den nordnorske kysten i stor utstrekning nyttes torv som brensel. Normalt kan vi regne med at brenntorvas andel av Nord-Norges samlede brennelsbehov til husbruk utgjør 25—30 %. Men da torvas forbruksområde fortrinnsvis innskrenker seg til kystdistriktene, kan vi regne med at ca. 50 % av brensløst i disse strøk utgjør torv.